

Саади Кылычтын “Лицейчилердин таанып-билүү билгичтиктерин маалыматтык технологиялардын негизинде өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары” аттуу темадагы 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясына расмий оппоненттин

ПИКИРИ

Изилдөө киришүүдөн, үч главадан, алардын тыянактарынан, жалпы корутундудан, 13 таблицадан, 10 сүрөттөн, пайдаланылган адабияттардын тизмесинен (187 аталыштагы), 9 тиркемелерден турат. Диссертациянын жалпы көлөмү 178 бетти түзөт.

1. Изилдөөнүн актуалдуулугу. Заманбап билим берүү процессинде таанып-билүү билгичтиктерди өнүктүрүү маселеси барган сайын актуалдуу болуп баратат, анткени заманбап жашоо окуучудан аны курчаган, тынымсыз өзгөрүп турган дүйнөгө багыт алууну талап кылат. Мындай шарттарда окуучулар маалыматтын олуттуу жана өсүп жаткан бөлүгүн өз алдынча жана биринчи кезекте маалыматтык технологиялардын жардамы аркылуу алышы маанилүү.

Маалыматтык технологияларды, жалпы эле информатиканы үйрөнүүгө байланышкан иш-аракеттер окуучунун интеллектисинин өнүгүшүнө, өзгөчө анын таанып билүү жөндөмдүүлүгүнө чоң таасирин тийгизет. Албетте, ар кандай окуу менен, ар кандай предметте, тигил же бул жол менен интеллект өнүгөт, бирок бул жетишсиз. Мектептик билим берүүнүн мазмуну жалпы билим берүүчү мектептин бүтүрүүчүлөрүнө фундаменталдык билимдерди, келе жаткан кылымдын билим берүү стандартынын эң маанилүү компоненттери: математика жана информатика (анын ичинде маалыматты издөө жана тандап алуу жөндөмдүүлүгү) менен камсыз кыла алат. Бул багытта мектепте предметтерди окутууда маалыматташтырууну эффективдүү колдонуунун жолдорун тандоодо билим берүүнү дифференциялоо,

жекечелештирүү, окуу процессин интенсификациялоо, алгоритмдештирүү, жалпыланган моделдерди түзүүгө негизделүү азыркы талаптарга ылайык болуп саналат.

Көптөгөн изилдөөлөрдө, анын ичинде каралып жаткан диссертацияда тастыкталгандай, окуучулардын маалыматтык сабаттуулугун калыптандыруу жана өнүктүрүү көйгөйү тууралуу билимдер жетишсиз. Лицей окуучуларынын таанып-билүү ишмердүүлүгүн өнүктүрүүдө маалыматтык технологияны колдонуу ыкмалары педагогикада толук кандуу чечмеленип берилген эмес. Ушундан улам изденүүчүнүн ушундай татаал проблеманы изилдөөгө батынып киришип жатканы толук бойдон колдоого аларлык жана диссертация актуалдуу темага арналып жазылган. Биз билдирип жаткан эмгектин актуалдуулугу жогоруда айтылган бөксөлүктү толутуруу менен конкреттүү алып караганда лицейчилердин таанып-билүү билгичтиктерин маалыматтык технологиялардын негизинде өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын эң алгачкы жолу ырааттуу жана системалуу изилдеп чыккандыгы менен бааланат.

Изденүүчү изилдөөгө киришип жатып, лицейчилердин таанып-билүү билгичтиктерин маалыматтык технологиялардын негизинде өнүктүрүүгө байланыштуу карама- каршылыктарды тыкыр талдоого алган.

2. Иштин максаты катары – лицей окуучуларынын таанып-билүү билгичтиктерин өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын иштеп чыгуу, информатиканын үлгүсүндө теориялык жактан негиздөө, анын натыйжалуулугун экспериментте текшерүү жана окуу процессине ишке киргизүү маселелери каралган.

Коюлган максат объект, предмет жана диссертациянын структурасы менен дал келет.

3. Изилдөөчү диссертациясында илим жана практика үчүн актуалдуу төмөнкүдөй натыйжаларды жарата алган.

1- натыйжа. Психологиялык-педагогикалык адабияттарга талдоо жүргүзүүнүн негизинде окуучулардын таанып-билүү билгичтиктери жөнүндө түшүнүктөрүн тактап көрсөткөн;

2- натыйжа. Лицей окуучулардын таанып-билүү билгичтиктерин маалыматтык технологиялардын негизинде өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын ачыктап берген;

3- натыйжа. Кенже класстардын лицей окуучулардын маалыматтык таанып-билүү билгичтиктерин өнүктүрүүнүн моделин иштеп чыкан;

4- натыйжа. информатиканы окутууда таанып-билүү билгичтиктерди өнүктүрүүнүн максаттуулугун, моделин ишке ашыруу усулдугун жана анын эффективдүүлүгү педагогикалык эксперимент аркылуу текшерилген.

4. Диссертацияда берилген илимий жоболордун, жыйынтыктардын жана сунуштардын негизделүү даражасы. Диссертацияга коюлган талаптын негизинде КР УАКтын Окумуштуулук даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндөгү жобосунун 2.10. пунктуна ылайык төмөнкү жаңы илимий натыйжалар жана сунуштар алынган:

1- натыйжа. Изденүүчү Лицей окуучуларынын маалыматтык таанып-билүү билгичтиктерин калыптандыруу маселесинин педагогикалык теориядагы жана практикадагы абалын, методологиялык негиздерин аныктоо үчүн философиялык, психологиялык-педагогикалык, дидактикалык адабияттарды, басылмаларды, интернеттен алынган материалдар менен практикалык иштемелерди изилдөөгө алган. Мындай талдоонун жыйынтыгы болуп окуучулардын таанып-билүү билгичтиктеринин курамы тандалып, өзгөчөлүктөрү “Сапат” лицейлеринде маалыматтык технологияларды окутуу процессинде баштапкы информатиканын мазмуну түзүлгөн. Окуучулардын маалыматтык таанып-билүү билгичтиктерин өнүктүрүү үчүн педагогикалык шарттар иштелип чыгып, предметтин башкы түшүнүктөрүн калыптандыруунун принциптери ачыкталган. Алардын арасында окуучуну информатиканы үйрөнүүгө мотивдештирүү, балдардын интеллектуалдык өсүшүнө компьютердин таасирдүүлүктөрү, дидактикалык оюндарды

пайдалануу, информатиканын башка предметтер менен болгон байланыштары ж.б. жүзөгө ашырылган.

2-натыйжа. Лицейлердин башталгыч класстарынын информатика боюнча окутуу программалары такталып, толукталып, аларга логикалык-алгоритмдик элестетүүлөрдү калыптоону синтездештиргендери, компьютердик технологияларды аңдоо жана рационалдуу пайдаланууну талап кылгандары киргизилген. Маалыматтык технологиялардын негизинде окуучулардын таанып-билүү билгичтиктерин өнүктүрүүнүн модели түзүлүп, информатика сабактарында үйрөтүүнүн усулдугу сунушталган.

3-натыйжа. Лицей окуучулардын таанып-билүү билгичтиктерин маалыматтык технологиялардын жардамы менен калыптандыруу жана өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары тийиштүү изилдөөлөрдүн, анализдөөнүн, жалпылоонун натыйжасында иштелип чыккан жана “Сапат” комплексинин окутуу практикасына киргизилип, эффективдүүлүгү далилденген. Информатиканы окутууда лицей окуучуларынын таанып-билүү билгичтиктерди өнүктүрүүнүн натыйжалуулугу жана педагогикалык эксперименттен алынган жыйынтыктардын ишенимдүүлүк деңгээли математикалык-статистикалык усулдардын негизинде далилденип, тастыкталган. Изденүүчү тарабынан лицей окуучуларынын таанып-билүү билгичтиктерин маалыматтык компьютердик технологияларды пайдалануу менен калыптандыруу жана өнүктүрүүнүн усулдугун “Сапат” комплексинин башталгыч мектептин мугалимдерине колдонууга конкреттүү сунуштар иштелип чыккан.

Иштин натыйжалары илимий-практикалык конференцияларда апробацияланган. Изилдөөнүн жыйынтыктары 19 илимий-усулдук макалаларда (анын ичинде 10 эмгек РИНЦте катталган журналдарда) чагылдырылган. Ошондуктан, диссертант тарабынан алынган илимий жоболор, жыйынтыктар жана сунуштар негиздүү болуп эсептелинет жана илимдин аталган багыты үчүн өзгөчө мааниге ээ.

5. Диссертациянын илимий жана практикалык маанилүүлүгү.

Диссертациялык изилдөө илимий жана практикалык мааниге ээ болуп эсептелинет, анткени окуучунун таанып-билүү билгичтиктерин информатиканы окутуунун маалыматтык технологияларын колдонуп өнүктүрүүнүн усулдугу кыргыз-түрк лицейлердин окуучуларына ылайыкташтырылган. Түзүлгөн окуу-усулдук каражаттар, дидактикалык көрсөтмөлөр, колдонмолор лицей окуучулардын изилдөөчүлүк, чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүнүн калыптануусуна негиз болуп саналат. Изилдөөнүн жүрүшүндө ачыкталган педагогикалык шарттар, иштелип чыккан долбоорлоону колдонуу жолдору "Сапат" лицейлер комплексинин мугалимдеринин иш практикасында, жогорку окуу жайларында информатика боюнча мугалимдерди даярдоо процессинде жана мугалимдердин кесиптик чеберчиликтерин жогорулатуу курстарында колдонулса усулдук жардам көрсөтө алат. Иштелип чыккан сунуштоолор, ыкмалар, уюштуруу формаларын информатиканы окутуунун эффективдүүлүгүн жогорулатууга таасирдүү каражаты катары колдонсо жакшы жардам бермекчи.

6. Диссертациянын жыйынтыктарын жана натыйжаларын пайдалануу боюнча сунуштар. Диссертацияда алынган изденүүчүнүн ар бир илимий натыйжасынын, тыянактарынын жана корутундусунун негизделгендик жана ишенимдүүлүк даражасы күмөн туудурбайт же шексиз. Алардын натыйжасы педагогика илимин өнүктүрүү үчүн өзгөчө мааниге ээ болот.

Иште алынган натыйжалар илимий-прикладдык жактан жетишээрлик баалуулугу менен мүнөздөлөт. Себеби, лицей окуучуларынын таанып-билүү билгичтиктерин маалыматтык технологиялардын негизинде өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттарын сунуштоо билим берүү системасындагы актуалдуу маселелердин бирин чечүүгө өз салымын кошот. Алынган натыйжалар ички биримдикке ээ, практикалык сунуштар текшерилген теориялык жоболорго негизделген. Бул сунуштарды практикада ишке ашырууга толук негиз бар.

7. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна туура келиши.

Автореферат негизинен диссертациянын мазмунуна, андагы теманын актуалдуулугунун негизделишине, изилдөөнүн проблемалуулугуна, максат, милдеттерине, илимий жанылыгына, практикалык маанисинин аныкталышына, коргоого коюлуучу жоболорго, изденүүнүн жеке салымына, иштин натыйжасынын тастыкталышына, изилдөөнүн натыйжаларынын жарыяланышынын толуктугуна, изилдөөнүн структурасына туура келет.

Авторефераттын окшош түзүлгөн кыргыз, орус жана англис тилдериндеги резюмеси бар.

8. Диссертациянын мазмунунда жана авторефератта келтирилген кемчиликтер. Диссертациялык изилдөөдө жана авторефератта төмөнкүдөй кемчиликтерге да жол берилген:

1. Авторефераттын 8-бетиндеги информатика боюнча жаңы окуу программалар түзүп ишке ашыруу зарыл экендигин баса көрсөтүлгөнүнө карабастан, жаңы програмаага ылайык кенже оуучулардын окутуунун андан ары жекчелештирүү жана дифференциалдоо мамилелери өнүктүрүлдү деп турат. Бул жерде программа жөнүндө так маалымат ачыкталбай калган.

2. 3-главанын 3-параграфынын эксперименталдык бөлүгүндө 141-149 беттериндеги текстерде бир форматта жазылбай калган техникалык каталарды кездештирүүгө болот.

3. Диссертациянын 3-главасынын эксперименталдык бөлүгүндө 3-4 класстар үчүн информатика сабактарынан анкета жүргүзүүдө, компьютер менен иштөө аркылуу психологиялык абалдарына тийгизген таасири жөнүндө толгураак ачыкталбай калгандай.

4. Диссертациялык изилдөөдө темага тиешелүү ченемдик-укуктук материалдарга кеңири басым жазалыш керек эле, себеби информатика боюнча башталгыч класстарга окуу программаларын түзүү жана стандарттар жөнүндө сөз болуп жатканына байланыштуу.

Бирок, бул кемчиликтер диссертациянын жалпы баалуулугун төмөндөтпөйт жана изилдөөчүдө айтылган пикирлерди эске алып, бул

багытта ишти мындан ары ырааттуу улантуу мүмкүнчүлүгү толугу менен бар.

9. Саади Кылычтын 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогика жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденип алуу үчүн жазган « Лицейчилердин таанып-билүү билгичтиктерин маалыматтык технологиялардын негизинде өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары» аттуу диссертациялык иши актуалдуу темага арналып, теориялык жана практикалык мааниге ээ. Баптардын мазмуну, алынган натыйжалардын берилиши, тажрыйбалык-эксперименттин жүрүшүндө алынган далилдер илимий негизделген.

Иш жеке аткарылып, толук аяктаган эмгек болуп эсептелет. Анын илимий жыйынтыктары жаңылыгы жана ынанымдуулугу менен айырмаланат. Диссертанттын өздүк көз караштары, жоболордун берилиш логикасы, жыйынтыктар жана практикалык сунуштар объективдүү көрсөткүчтөргө таянат. Диссертациялык иш КРнын УАКтын «Окумуштуулук даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндөгү жобосунун» кандидаттык диссертацияларга койгон 10 талаптарына жооп берет. Ал эми изилдөөчүгө 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын ыйгарууну сунуш кылууга болот.

Расмий оппонент:

педагогика илимдеринин кандидаты,

доцент

К.Ы. Шамбеталиев

Колун тастама
раскесе козу *Зу* *30.04.2022*
Директору башка адиси

